

Уилтънският диптих и владетелският церемониал в средновековна Англия

Автор: Вера Атанасова

Настоящата работа беше вдъхновена от една средновековна творба на изкуството с изтънчен стил, богатство на палитрата и майсторство на техниката – Уилтънският диптих.

Целта на настоящата работа е да покаже как идеите за властта, церемонията и изображенията са част от монархическата пропаганда на средновековния владетел.

Работа се състои от четири части.

В първата част се описва развитието на средновековната идея за власт и владетел.

Втора част фокусира идеята за кралска власт върху възгледите на една определена личност – английския крал Ричард II.

Трета част се занимава с владетелския церемониал в периода на управление на Ричард. Обръща внимание на неговите елементи – коронация, миропомазване, клетва, за да може да направи връзката между идеята за власт и нейната публична показност.

Четвърта част показва мястото на изображението на Уилтънския диптих в рамките на визуалното представяне на концепцията за „свещена кралска власт“.

На база проучения материал, ще се

опитаме да отговорим на въпроса какво ни показва картината на Уилтънския диптих.

В следващите няколко броя ще публикуваме всички части, като започнем с:

Власт и владетел в средновековна Англия

За да разберем защо една велика историческа промяна се е осъществила,

трябва да проучим времето и обстоятелствата, при които тя се е случила и не само да ги представим, но да покажем историческото им значение, както за миналото, така и за бъдещето.¹ Средновековното разбиране за власт и владетел ще са основен обект на изследване в следващите страници на настоящата работа, като по-обстойно ще се спрем на промените в английската политическа мисъл в периода IX–XVI век. Но преди да се запознаем със ситуацията в средновековна Англия, трябва да се върнем малко по-назад във времето, за да проследим как процесите,

Фиг. 1 Външни панели на Уилтънския диптих

¹ Berman, H.J. Law and revolution: the formation of the Western legal tradition, p. 403.

протичащи на Континента в периода II–IX век повлияват Британското кралство и в каква посока насочват неговото развитие.

1. Римската империя и „варварските“ нашествия

В периода между II и V век сл. Хр. в историята е отбелязана вълна от нашествия на германски племена по териториите на Римската империя. В традиционната историография тези набези са представени като истинска „катастрофа“ за империята, „катастрофа“ по-скоро за консервативните аристократични източници, отколкото за по-скромни фигури като представителите на държавните канцеларии. Едно по-критично вглеждане в събитията показва тяхната преувеличеност. Нашествия наистина е имало, но силата на племената не е била толкова голяма, че да причини големи щети на империята. През този период в империята има множество вътрешни междуособици, а нашествията на „варварските“ германски племена донасят само смут и разделение. В края на III век натискът им е спрял, а в IV век голяма част от тези племена се оказват легално живеещи на териториите на империята, но не са „завладени“ насилствено. Сключват договорни отношения с нея – чрез т.нар. федос, племената стават наемници или федерати, т.е. нейни съюзници – наемна войска. Историята на наемната римска войска може да се проследи още от епохата

на Античността, когато Рим е република. В началото войската се е състояла от римски граждани, но постепенно с увеличаването на териториите на Рим и превръщането му в империя, войската престава да бъде италийска, а се попълва от мъже от новозавладените територии извън италийските – тракийци, сирийци, дори араби. Римската държава е станала достатъчно богата, за да може да плаща на наемници като германите, чието основно препитание е войната. През IV век е от взаимен интерес размирните племена да служат на Рим. Така германските племена стават войска на държавата и по този начин получават определени права и задължения. Римската империя им дава определени земи по териториите на лимеса, които продължават да са нейна собственост. Имат право на *usum* (ползване) според закона на *hospitalitas* (гостоприемство). Получават също опеката на Рим и част от военната плячка, а в замяна се задължават да бранят римските граници от по-северните германи. През V–VI век, вследствие на естествения процес на упадък на държавната администрация в Западната част на империята, функциите на войските се увеличават. Усвоили римските традиции и закони, те поемат администрацията в свои ръце, организират териториите по римски образец и установяват нова политическа стабилност. Тези народи не са единични наемници, а са цели племенни групи. Техният водач се нарича крал, като под това понятие трябва да се разбира суверен, а не независим владетел. Кралят е водач на народа, на войската, а не собственик на територията. Той служи

на римската държава. Всички длъжности са поверени на негови приближени, които той избира по роднинска или васална линия. Средновековните кралства не са възприемани като отделни държави, а като организми по публично право.

С Миланския едикт от 313 г. християнството е признато за легална религия на територията на Римската империя, а малко по-късно става и нейна официална религия. Християнизацията на народите в земите на Римската империя се осъществява в течение на няколко века. Процесът започва първо от най-висшите слоеве на обществото – краля и аристократите, а оттам и останалото

население. В края на VII век всички английски кралства официално са приели християнската религия и англо-сакските крале започват да я налагат със закони[□], а до края на IX век християнството достига и най-северозападните части на континента, дори започва да се разпространява в Източна Европа.

Целият този процес води до християнизирани традиции и обичаи, наследство от древни цивилизации и тяхното адаптиране към монотеистичната религия. Древни египетски и персийски вярвания навлизат в гръцката философия. Около древните идеи се изгражда християнската философия за владетел

Фиг. 2 Вътрешни панели на Уилтънския диптих

и държавата. В тях откриваме личността на господаря като одушевен закон, като подражание и представител на Бога.²

2. Средновековна Англия

В ранното средновековие английската кралска власт достига една от най-забележителните си характеристики – сливането на публична и частна сфери на живот. Това означава, че кралят комбинира в своята личност способности, които по-късно ще бъдат разглеждани като отделни. От една страна той е публична фигура, владетел, който е отделен от подчинените си. От друга, той е частен лорд, собственик на земя, като неговото управление има характеристиките на лордската власт. Втората способност намира израз в понятието, което се използва за описание на земята, принадлежаща на кралската длъжност. Познато е като владение – от латинското *dominicus*, еднолична собственост, лично владение на краля.

След норманското завоевание през 1066 г. в Англия, вследствие на феодализацията, териториалният аспект на кралската власт придобива нова форма. Ражда се доктрината, че цялата земя на Англия е собственост на краля. Земята е отдадена „назаем“ на норманските рицари и по този начин те стават васали на краля. Така се свързват публичните и частни аспекти на кралската власт.² Уилям

² Джеймс, Ед. Европейският север през Ранното средновековие, В: сб. Човекът и Средновековието, с. 247.

Завоевателят отдава цялата земя на Англия под аренда на своите лордове, при условие, че ще му осигурят армия от около 5 000 рицари. Те пък отдават голяма част от своята земя на подчинените си, в замяна на известен брой от тези рицари. Всеки от рицарите трябва да служи поне 40 дни годишно на краля на собствени разноски. Дългът за снабдяване с рицари е неделима част от земята, за която се казва, че се поддържа за рицарска служба. Владението или феода, не може да бъде разделено на части така, че върховният лорд да бъде лишен от рицарската служба или други феодални „такси“.³

През XI – XII век на феодалната система се придава ново измерение. В периода 1066 – 1154 кралският двор се състои не само от феодално събрание от кралски арендатори, а също и от група кралски чиновници, които администрират делата на короната из кралството. Владетелят избира т.нар. „върховен съдия“, който да го представлява и да изпълнява службата на регент при неговото отсъствие, което се случва често, защото англо-норманските крале прекарват много повече време в Нормандия, отколкото в Англия.

Когато Хенри II се възкачва на трона през 1154 г. Англия е разделена политически на локални единици (окръзи и ширства) и феодални единици (манори). Всяка локална единица се управлява от съвет от целия народ или всички свободни мъже. Феодалните единици представляват манори (имения с годподарска къща), оглавявани от своя феодален лорд.

³ Рънсиман, Ст. Византийската теокрация, с. 42-44.

Лордовете на манора са подчинени и арендатори на по-висши лордове, а те от своя страна – на главния лорд – краля. Бюрократичният апарат е слабо развит. Не съществуват постоянни административен, юридически и законодателен апарат, които да функционират самостоятелно и да регулират локалните и феодални проблеми. Извънредни са случаите на кралско правосъдие, не съществува постоянно правосъдие, което да се упражнява от професионални съдии. Липсата на постоянна съдебна система се свързва с отсъствието на идеята за кралската власт като законодателна институция. Кралете не считат за свое задължение постоянно да издават нови закони.

3. Политическо богословие

В основата на кралската институцията е преданието, наследено от библейски времена: кралете са лица, поставени от Господ. Кралят упражнява своята власт по Божия милост, *Dei gratia*, той е наместник на самия Бог, *vicarius Dei*. През XII век кралската доктрина е оспорена от претенцията на папата да бъде медиатор между хората и Бог. Кралете се противопоставят на това, защото се възприемат като директно управлявани от Господ и голяма част от заобикалящите ги изображения, а също и церемониите дават визуален израз на тази гледна точка. Понятието за свещено е най-ясно артикулирано в жеста на помазване, който е

централен за коронацията.⁴

Богословската идея за Църквата (християнското общество) като *corpus mysticum*, чиято глава е Христос, е прехвърлена в държавата, където кралят е главата. Оттук идва и сравнението на владетеля, като глава на държавата, с Христос, като глава на Църквата.⁵ Религиозният момент в политическата теория черпи своята сила от текстовете на Светото писание. Думите на апостол Павел предзадават тълкуването на властта като Божия повеля: „няма власт, която да не е от Бога, и колкото власти има, те са отредени от Бога“⁶. В тях откриваме и заръката за подчинение на властта: “всеки човек да се покорява на властите, които са над него“⁶, и още: „който се противи на властта, противи се на Божията наредба“⁶. Поданиците трябва да се подчиняват на този, който притежава властта – кралят, чиято земна власт е дадена от Бога – „покорявайте се заради Господа на всяка човешка власт, било на царя като върховен владетел, било на управителите като пратени от него..., защото това е Божията воля“⁶. Кралят и неговите поданици скрепяват отношенията си чрез взаимна клетва, която има силата на договор. Клетвата на владетеля напомня, че въпреки превъзходството му над неговите подчинени, той също така има и задължения към тях. В Библията се казва: „владетелят е Божий служител за твоята полза“⁶. Той трябва да се грижи за своите подчинени, да им служи, като осигурява

4 Saul, N. The Three Richards: Richard I, Richard II and Richard III, p. 22 – 23.

5 Berman, H.J. cit, 440-441.

6 Saul, N. cit, p. 23.

благополучието и въдворява мир в кралството. За изпълнението на служебните си задължения, кралят е отговорен единствено пред Бог.⁷ Поданиците трябва да почитат владетеля, а също и Бога, да отдават „кесаревото на кесаря, а Божието на Бога“⁸. Неподчинението на заръките на владетеля е считано за неподчинение на Божията повеля.

Подобно на Христос, който притежава две природи, владетелят притежава „двойна личност“⁹. Връзката на интерпретациите за владетеля, като сложен конструктор от две тела, с двете природи на Богочовека е видима. По този начин се осъществява прехвърляне на богословски идеи в политическата сфера – характерен елемент за политическата средновековна мисъл, който все пак има своята дълга история. Кралят е образ на небесния Помазаник, а по този начин и на Бог и в този смисъл той има същата власт, каквато и Христос. Божествената благодат и двете природи, обаче са неразривно свързани с церемонията по помазването – кралят придобива тези божествени характеристики едва след своето встъпване във власт.¹⁰ Характеристиките на владетеля и властта, които представихме по горе, отговарят на началния период на развитие на политическата мисъл, т.е. до около X–XI век. Тези идеи са ясно изразени в трактатите на неизвестен нормански философ от XII век.¹¹ От това изследователите извеждат, че

7 Канторовиц, Е. Двете тела на краля. Изследване на средновековното политическо богословие, с. 30.

8 Римляни 13:1

9 Римляни 13:1

10 Римляни 13:2

11 Петър 2:13-15

записаните концепти за власт и владетел постепенно еволюират, за да изградят късносредновековната политическа мисъл на Англия от XV–XVI век и да оформят метафората за Двете тела на краля. Според тази концепция владетелят има две тела – политическо и физическо, които придобива в момента на своето встъпване във власт. Неговото физическо тяло притежава всички човешки характеристики – то е подобно на телата, които притежават всички хора – смъртно, подвластно на болести и старост.¹² От друга страна, владетелското политическо тяло има божествени характеристики. То се състои от политика и управление, не може да бъде видяно или докоснато, то е безсмъртно и не зависи от личността на владетеля.¹³ То се предава от владетел на владетел и по този начин се осигурява неговата продължителност.¹² Двете тела са съединени в едно корпоративно цяло – тялото на краля.¹³ Но за юристите често настъпват трудности при определянето на точните граници на политическите и физическите правомощия на кралското тяло, имайки предвид съвършеното единство на двете заедно и способностите на всяко едно поотделно. Единственият начин за разделяне на телата, е смъртта – тази на физическото тяло. От своя страна държавата е представена чрез метафората на човешкото тяло, където всяка обществена прослойка отговаря на определена част от човешкото тяло и има точно определени функции.¹⁴ Това разбиране е много характерно за периода на късното

12 Римляни 13:4

13 Saul, N. cit., p. 24.

14 Матей 22:21

Средновековие.

4. Новата представа за власт

Основите на политическата мисъл в началото на Средновековието се намират в дългия период на преход между Античността и Средновековието, т.е. между III век и началото на VII век. През VII век Западна Европа се регионализира и кристалира в появата на кралства. Статутът на християнството като единствена религия на Римската империя, довежда до дългосрочни радикални промени в отношението към политическия живот на Държавата.¹⁵ Смята се, че новото разбиране за краля като законодател, възниква като резултат от преоткриването на текстовете на римското право на Юстиниан в последните години на XI век и последващото развитие на новата наука на римското право в европейските университети. □ Новата идея за кралската власт включва за първи път през XII и XIII век признаването на законодателната роля на владетеля. Кралете започват регулярно да издават закони, като основна част от задължението на владетеля да поддържа мира и да раздава справедливост. Кралското законодателство се отделя от кралската администрация, финанси, военни дейности

15 Канторовиц, Е. цит. съч., с. 59 - „Така ние трябва да признаем [в лицето на краля] двойната личност – едната, произтичаща от природата, и другата, от благодатта... Едната, чрез която, поради естеството на природата, той е съответен на другите хора; другата, чрез която, поради висотата на [неговото] обожествяване и по силата на тайнството [на освещението], той превъзхожда всички други. По отношение на едната йперсоналност, той е по природа индивидуален човек; по отношение на другата си персоналност, той е по благодат, Помазаник (Christus), сиреч Бого-човек“.

и политики.¹⁶

Папската революция от XII век ражда новата концепция за кралска власт в Западна Европа. Кралят вече не е върховен глава на църквата. Епохата на „свещената кралска власт“ постепенно залязва. Папата в Рим става върховен глава – той се намира не само над кралете, но и над най-важния от всички суверени – императора. За първи път император и крале се възприемат като „светски“ владетели, чиито основни задачи са поддържането на мира в техните кралства и раздаването на справедливост. Намалването на кралския авторитет в църковно отношение се компенсира с разширяване на светските власти – родовата, локалната, феодалната и градската. Разделението на духовна и светска власт води до силно влияние на териториалната идея за кралската власт, според която кралят вече не е военен водач на племето, а главен лорд във феодалната йерархия. Преди той ръководи директно, а сега го прави чрез своите чиновници – целият народ или поне всички свободни мъже на територията, на която е суверен.¹⁷

През XII–XIII век на Континента, понятията за кралска власт получават подкрепа от Римското право. В римската традиция е известно разбирането за владетеля като върховен законодател. Кралят създава законите и поради тази причина той не може да бъде подчинен

16 Канторовиц, Е. цит. съч., 61-62 – „Властта на краля е властта на Бога. Тази власт именно е Божия по природа и кралска по благодат. Следователно кралят също е Бог и Христос, но по благодат; и каквото върши, върши го не просто като човек, но като такъв, който е станал Бог и Христос по благодат“

17 Канторовиц, Е. цит. съч., 59-71.

на тях. Както казват юристите „волята на владетеля има силата на закон“ или „кралят е свободен от закона“.¹⁸ Поддръжниците на кралския законодателен авторитет се обръщат към римските текстове, за да намерят неговото оправдание, самите крале откриват в речника на римското право много от термините на тяхното собствено законодателство. Но аргументът „от римското право“, както е наричан, не е нищо повече от аргумент. Фактът, че кралският законодателен авторитет е най-влиятелен в Англия, Нормандия и Сицилианското кралство, където възраждането на римското право е по-слабо, отколкото на Континента, показва, че причината и мотивацията за развиването на законодателния авторитет на владетеля не може да бъде търсено в преоткриването на римската правна традиция.¹⁹ Във Франция, страна в която римската правна традиция процъфтява, властта на краля е подсилена от визията за позицията му като създател и поддръжник на закона едновременно. В Англия, въпреки частичното асимилиране на континенталните правни идеи след норманското завоевание, римската правна традиция никога не получава напълно подкрепа. Законът на Англия е неписаният закон на обичайното право – това тяло от обичай и закони, създадено от ритъма

18 Канторовиц, Е. цит. съч., с. 24 - „Защото кралят притежава две тела, а именно физическо тяло и политическо тяло. Физическото тяло (ако бъде разгледано само по себе си) е смъртно тяло, подвластно на всички преходности, които идват от естеството или случая, на слабоумието на младенчеството или на старостта, и на други подобни недостатъци, които могат да имат и естествените тела на останалите хора.“

19 Канторовиц, Е. цит. съч., с. 24 - „Но политическото му тяло е тяло, което не може да бъде видяно или докоснато, и се състои от политика и управление, и е устроено да ръководи на народа, и да се грижи за общественото благо, и това тяло е съвършено лишено от младенчество, старост и други естествени недостатъци и слабоумие, на които физическото тяло е подвластно“

на кралското управление. Владетелят е неразделна част от този закон, като негов приложител и поддръжник.²⁰

Обичайното право е творение на краля: претендирайки да гарантира мира на всички в неговото кралство, като върховен феодален сеньор, той предлага на всички свободни хора достъп до неговите дворове, за да регулират споровете, отнасящи се до земята и собствеността. Понятието „чиновник“ е ограничено в Англия: всички, които са обикновени служители на държавата, подчинени са на обичайното право и тяхната принадлежност към някаква администрация не ги различава по нищо от другите граждани, дори когато действат в рамките на своите функции. Това се отнася към различието между власт на краля и държавна власт. Обичайното право като закон за земята, който е привлякъл към съда благородниците и джентриите²¹,

20 Канторовиц, Е. цит. съч., с. 28 - „Кралят има двоен капацитет, понеже има две тела, едното от които е физическото тяло, което се състои от физически членове, които има всеки друг човек, и в това си качество той е подвластен на страстите и смъртта, както и другите хора; другото е политическото тяло и членовете му са неговите поданици, и той заедно с поданиците си съставят Корпорацията, както каза Сауткот, и той е инкорпориран с тях, и те с него, и той е главата, а те са членовете, и той самостоятелно ги управлява; и това тяло не е подвластно на страстите, както другото, нито на смъртта, защото по отношение на това тяло кралят никога не умира и неговата смърт не се нарича в нашия закон (както се казва) „смърт на краля“, но „предаване на краля“, като думата *demise* не означава, че политическото тяло на краля е мъртво, но че има разделяне на двете тела, и политическото тяло е прехвърлено и предадено – от сега мъртвото или лишено понастоящем от кралско достойнство физическо тяло – на друго физическо тяло. Така че тази дума означава „преместване“ на политическото тяло на това царство от едно физическо тяло към друго“

21 Канторовиц, Е. цит. съч., с.25 - „макар той [кралят] да има или да взима земята във физическото си тяло, все пак неговото физическо тяло е съединено с политическото му тяло, което съдържа неговия кралски чин и достойнство; и политическото тяло включва физическото тяло, но физическото тяло е по-малкото и с него е консолидирано политическото тяло. Така че той има физическо тяло, украсявано и обилчано в чин и кралско достойнство; и той не притежава физическо тяло, различено и отдалечено само по себе си от служенето и кралското достойнство, но физическо и политическо тяло заедно неразделни; и тези две тела са обединени в една личност, и съставят едно тяло, а не множество – което е корпоративно тяло във физическото тяло *et e contra*

осигурява по този начин докрай съгласието на доминиращата класа за развитието на една кралска власт, която в замяна гарантира и определя условията за увеличаване на социалната доминация над аристокрацията.²²

Основната политическа система на управление в Западна Европа е монархията. За разлика от Франция, в Англия тя не е абсолютна, а се основава на уравновесеност на властта между краля и неговите васали.²³ От една страна, според разбиранията на юристите, владетелят се намира над закона, като негов създател. От друга страна, поданиците му очакват той също да спазва законовите норми. Разрешението на този проблем идва с конституционалната революция, представена от Магна Харта (1215). Тя променя завинаги отношението между крал и закон в Англия. Нейно достижение е поставянето на кралската институция под закона. Клауза номер 39 е най-важната от целия документ. Според нея кралят има правото да налага заповед или дори отнема правото на владение на всеки, без изключение според закона за земята. Никой владетел не се осмелява да се противопостави на този принцип.²⁴ Правата, които кралят получава според този документ, са негова привилегия. Това е набор от правомощия, които кралят

физическото тяло в корпоративното тяло. Така че физическото тяло, чрез това присъединяване на политическото тяло към него (което политическо тяло съдържа служението, управлението и кралското достойнство) се възвеличава и чрез споменатата консолидация има в себе си политическото тяло."

22 В Библията е описано как всяка част изгражда тялото на Христос и как всяка част е неразделна от останалите, а цялото образува Христос – Кор. 12:12-27.

23 Canning, J. *Histoire de la pensée politique médiévale* (300-1450), 3-4.

24 Berman, H.J. *Law and revolution: the formation of the Western legal tradition*, p. 405.

е свободен да упражнява по собствена воля - избор на чиновници и издигане или сваляне на парламенти. Извън тези правомощия, той се намира под закона. Както пише Брактън[□] „кралят е под Господ и под Закона“. За да бъдат изпълнявани кралските заповеди, владетелят трябва да даде добро основание на поданиците си, за да му служат и да му се подчиняват. Съществуват немалко причини, поради които едните и другите се нуждаят от взаимна помощ. За благородниците и лордвете кралят е гарант на закона, който им дава собственост. С добро управление от негова страна, те се наслаждават спокойно на приходите си и се обръщат към него само за разрешаването на спорове или търсят опека. По същия начин и кралят има нужда от благородниците си, които са негови съветници, командири на войските му по време на война и основни агенти на неговото управление на локално ниво. Двете институции се нуждаят една от друга и се намират във взаимна зависимост.

Авторите на правна литература от този период отбелязват, че кралят управлява в името на „всеобщото благо“, а не действа според собствените си интереси. Само тиранинът може да действа по този начин, а по определение това е човек, който се намира над закона. Английският владетел се грижи за благодеянието на своите поданици и истинското измерение на неговата власт е справедливостта. Действието за всеобщото благо е християнски принцип, а тиранията е престъпление срещу Бог. Важна роля в кралското управление има съветът, който

кралят избира. Чрез неговата мъдрост владетелят най-добре може да достигне до Божията повеля, от което зависи качеството на неговото управление.

5. Смесената конституция

В по-късна юридическа формулировка Фортескъо²⁵ отбелязва, че английското кралство е *dominium regale et politicum* – кралски и политически доминион. То има „смесена“ конституция, което го различава от съседите му.[□] Идеята за „смесената“ конституция е стара идея. В най-общата си форма, тя свързва управлението на краля, аристократите и обикновените хора. Позната още от Древна Гърция, по времето на Омир, Платон и Аристотел, Полибий я пренася в Рим и открива в нея потвърждение за успеха и просперитета на града. Кулминацията на своето развитие, теорията за смесената конституция достига при Цицерон. В ранното средновековие, никой от класическите текстове не е достъпен на латински език, макар голям брой коментари на автори, традиции, феодални институции, да са сравними с идеята за смесеното управление, никой не съставя теория или независима формулировка по тази тема.²⁶ В началото на XIII век, точно преди превеждането на Политика, в писанията на английския юрист Брактън относно Църквата, в творбите на канонистите са дадени

25 Berman, H.J. cit., p. 405.

26 Berman, H.J. cit., p. 404.

няколко забележителни формулировки за основаването на монархията. Тя игнорира терминологията на теорията за класическата смесена конституция, макар нейните формулировки да показват сходство с нея. В момента, в който Политика става достъпна, политическата реалност в Европа вече не отговаря на традиционната политическа теория. Мислителите на средновековието се занимават със сложния проблем да адаптират идеите на Аристотел към съвременната им реалност.[□] Първият, който го прави, е Тома Аквински.

За по-голямата част от средновековните автори смесената конституция възприема идеалната форма на управление като един крал, ограничен от общността на гражданите. Представата за средновековния свят, собствения им опит, политическите наблюдения, усвояването на класическата теория и средновековните коментари, оказват влияние върху средновековните мислители, за да достигнат те до формулировката „смесена“ конституция. Малко от тях обаче използват този нов термин и предпочитат по-скоро да разискват границите на кралската власт.[□]

Фортескъо съживява различието между кралско и политическо управление – идея, която е така важна за Тома Аквински[□], и комбинирайки ги изгражда основата на доброто управление. Подобно на Аквински, Фортескъо прилага своето определение към кралската власт и различава два начина на изграждане на правото. Той не разглежда политическото управление като самостоятелна единица, а само в

комбинация с кралското.²⁷

По-късно теорията за смесената конституция става централен елемент при зараждането на модерната политическата мисъл. През XVI век много англичани мислят управлението по този начин – един крал-монарх, Камара на аристократичните лордове и Камара на демократичните общности. Теорията достига своя апогей при формалното приемане на модела на смесената конституция от Чарлз I през 1642.²⁸ Това очертава бъдещото развитие на Англия като една от най-добре управляваните държави.

27 Saul, N. cit., p. 24.

28 Saul, N. cit., p. 24.

Рецензия: Манол Глишев

Научният ръководител (проф. дфн. Калин Янакиев) не само е доста авторитетен, но и случайно е редактор на „Двете тела на краля“ от Ернст Канторовиц, един абсолютно фундаментален труд за политическото богословие в Англия по времето на Ричард II.

Тук просто не са допуснати случайни неща. Темата е много добре разпределена. Заключението стига до много елегантен и убедителен възглед върху изображението и внушението на Уилтънския диптих, но не искам да развалям удоволствието на никого от четящите с моите неумели асоциации. Стилът на изложението и самият обхват на работата са впечатляващи. Погледът е широк, а изложението е едновременно задълбочено и – според мен – достъпно. Текстът предлага нещо като епитоме на Огюстен тиери и Канторовиц, тоест е занимателен и обогатяващ. Би било безочие да не призная, че съм възхитен. Не отричам, че съм пристрастен (и с двете ударения) към тази проблематика, разбира се. Мога само да кажа, че за съжаление възпитаник на ИФ не може да напише тази работа. Моите възторжени поздравления към авторката, г-ца Вера Атанасова, която нямам удоволствието да познавам. Прекрасно е, че в сп. „Българска Наука“ може да излезе толкова качествен текст.